

Tradition og kuriositet

Melodiangivelser til Grundtvigsalmer i J.C. Lindbergs *Rosen-Kjæden* 1843

John Wedell Horsner

Blandt de mange salmesamlinger, der udkom omkring midten af 1800-tallet, skiller Jacob Christian Lindbergs *Rosen-Kjæden* (1843) sig ud ved adskillige kuriose melodiangivelser, der henviser salmerne til toner fra den udpræget verdslige sang såsom fædrelandssangen, syngespillet og selskabsviserne.

Rosen-Kjædens melodivalg har tidligere mere eller mindre sporadisk været omtalt i den salmehistoriske litteratur, oftest med undren eller hovedrysten. I artiklen tilstræbes en udtømmende klarlæggelse af omfanget og karakteren af Lindbergs melodibrug med særligt henblik på de 66 salmer af N.F.S. Grundtvig, den indeholder. Baggrunden for *Rosen-Kjædens* fremkomst ridses op, og Lindbergs forsvar for brugen af verdslige melodier i en periode med melodimangel belyses og sættes i forbindelse med nogle af samtidens reaktioner.

Samtlige kirkelige og verdslige melodier, Lindberg henviser til i forbindelse med salmerne af Grundtvig, er registreret i bilagene efter artiklen. De verdslige melodier er eftersporet med henblik på at klarlægge deres proveniens og bringes i et særligt melodibilag sammen med første strofe af deres oprindelige verdslige tekst.

Året 1843 indtager en markant plads i dansk salmehistorie. Den kritik af rationalismens *Evangelisk-kristelig Psalmebog* (1798), der havde været hørbar stort set fra dens fremkomst i 1798, var tiltaget, i takt med at en ny tidsånd med romantikken og kirkelige vækkelser vandt indpas gennem 1820'erne og 30'erne. I utilfredshed med den autoriserede salmebogs ret skånselsløse – men tidstypiske – omskrivninger af ældre salmer af bl.a.

Kingo og Brorson fremdroges mange af dem i oprindelig eller nær-oprindelig skikkelse.¹ En mængde nye salmer af bl.a. Grundtvig, Ingemann, Boye og Timm skød frem, og i løbet af 1830'erne så forskellige salmesamlinger dagens lys, dels med henblik på kirken i form af salmebogstillæg, dels til brug i skoler, private forsamlings og hjem. De grundtvigsk sindede udviste ivrigt initiativ, men også de mere statskirkeeligt orienterede var bragt i bevægelse med Sjællands biskop, J.P. Mynster, som den ledende.

De mange nye salmer måtte udstyres med melodihenvisninger for at være anvendelige som fællessange, såvel inden for kirken som uden for. Mange salmer, f.eks. Ingemanns *Høimesse-Psalmer* (1825) og C.J. Boyes salmer fra samlingerne *Aandelige Digte og Sange* (1834-43), var skrevet i versemål fra de foreliggende koralmelodier i Zincks koralbog og af forfatterne selv forsynet med melodihenvisninger. De var således umiddelbart syngelige. Derimod var Grundtvigs salmer ofte skrevet uden melodiforlæg, og alle 401 salmer i hans sangværk fra 1837 stod uden henvisning til melodier. Dette gav både Grundtvig og hans præstevener anledning til adskillige hovedbrud, da de ønskede salmerne i kirkelig brug under anvendelse af kirkeligt egnede melodier. Skønt dette krav til melodierne måtte føre til udelukkelse af adskillige salmetekster, man ikke kunne finde en egnet melodi til, stod især Grundtvig selv fast på det.²

Det skal vises nedenfor, hvordan J.C. Lindberg søgte at løse denne problematik ved i sin samling *Rosen-Kjæden* (1843) at hugge knuden over, idet han ud over at anvende koralmelodier bragte henvisninger til et større antal mere eller mindre udpræget verdslige melodier. Derved kom *Rosen-Kjæden* musikalsk set til at stå i grel kontrast til to andre salmesamlinger, der udkom samme år, hver med sit sigte og med forskelligartet indhold.

Den første var Mynsters af omfang beskedne *Udkast til et Tillæg til den evangelisk-christelige Psalmebog*, der udkom i januar og indeholdt 36 salmer med melodihenvisninger over hver enkelt tekst. Ud over en række

¹ Det mest storstilede opsamlings- og restitueringsarbejde fik udtryk i Carl J. Brandts og Ludvig Helvegs *Den danske Psalmedigtning* 1846-47, hvis to bind rummede 1.106 salmetekster i originaltekst, der tidsmæssigt rakte fra reformationstiden til omkring 1840. Dette brede udvalg var ikke tiltænkt at skulle repræsentere udgavernes egen smag, men skulle give et rimeligt billede af salmedigtningen i dens bredde og med dens "Perler og Pletter" (forordet til bind 2, 1).

² Se Horsner 2020-21.

ældre salmer, flest af Kingo og Brorson, fandtes fem af Ingemann, fire af Boye, en af Timm og en af Grundtvig.³ Mynster ønskede ikke at inddrage nogen salmedigter i redaktionsarbejdet, navnlig ikke Grundtvig, thi “med ham vidste jeg, at det var umueligt at arbeide”.⁴ Hans udkast er af konservativ-elitær observans. “Hvorvidt nu Udvalget og Behandlingen tiltaler den dannede christelige Sands, dette er hvad der ved Udgivelsen ønskes at erfare,” hedder det i bogens forerindring. Mynsters melodivalg er ganske traditionelt og praktisk orienteret, idet han overalt henviser til melodier fra den gængse Zincks koraltbog i den isometriske form, de dér havde, og vel underforstået sunget i det på den tid almindelige overordentligt langsomme tempo.⁵

Mynsters udkast kom i en ny autoriseret udgave i 1845, forøget med 22 salmer og nu med titlen *Tillæg til den evangelisk-christelige Psalmebog*. Tillægget opnåede på kort sigt en ret stor udbredelse, i hvert fald nævner Mynster selv, at der “indtil 30te Novbr. 1846 var solgte 113.292 Exemplarer”.⁶ Men dets største og varigste betydning blev måske, at det (i sin første form som *Udkast*) i begyndelsen af 1843 provokerede Grundtvig til sammen med en række nære præstekollegaer at beslutte sig til at reagere på det ved selv at samle en salmebog, kaldet *Psalme-Blade til Kirke-Bod*. Salmebladene udkom aldrig, men arbejdet med dem foregreb mangt et senere salmebogstillæg, også hvad melodiovervejelser angik.⁷

I november 1843 udsendte Sorø-lektoren Peder Hjort sin samling *Gamle og nye Psalmer* i dens “tredie meget forøgede Udgave”, indeholdende 384 numre og et bemærkelsesværdigt meloditillæg, der indeholdt 27 firestemmigt harmoniserede melodier. Med én undtagelse (nr. 356, kammerherre [W.H.R.R.] Gjeddens melodi til “Alt Kjød er Hø”) optrådte melodierne

³ Udvalget vidner om, hvilke af samtidsens salmedigte der imødekom Mynsters indstilling og smag. Den enlige salme af Grundtvig, han havde optaget, var “Søndag Morgen fra de Døde”, og Mynster skriver, at “Grundtvig bemærkede ret vittigt, at dette endda var under den Melodie: ‘Herre jeg har handlet ild’” (Mynster 1854, 268).

⁴ Mynster 1854, 268.

⁵ I deres isometriske form forløb melodierne i lige lange nodeværdier (halvnoter) med fermater ved linjeslutningerne. Taktarten var 2/2, i meget sjældne tilfælde 3/2.

⁶ Mynster 1854, 270.

⁷ Overvejelserne i forbindelse med melodierne til *Psalme-Blade til Kirke-Bod* er udførligt omtalt i Horsner 2020-21, 62 ff.

uden komponistangivelse. Særlig interesse påkalder sig tre melodier under overskriften “fra Norge”. Det drejer sig om kompositioner af Ludvig M. Lindeman, der oprindeligt var fremkommet i meloditillægget til W.A. Wexels’ *Christelige Psalmer* 1840 og hos Hjort tryktes for første gang på dansk grund. To af disse melodier kunne finde anvendelse i *Rosen-Kjæden* og har i øvrigt haft plads i de danske korallbøger frem til i dag, nemlig “Kirken den er et gammelt Huus” og “Hyggelig, rolig” (*Koralbog til Den Danske Salmebog 2003* hhv. nr. 304 og nr. 229).

Hjorts samling udmærker sig i øvrigt ved et længere redegørende forord, som bl.a. indeholder noget så sjældent dengang som nogle i otte “Grund-sætninger” opstillede betragtninger om forholdet mellem ord og tone. Hjort forstår tekst og melodi som udgørende en enhed, der, i hvert fald ideelt set, skal kendetegnes ved “saa meget [som] muligt [at] stemme med hinanden i Aand og Karakter” (punkt et). I punkt fem mener Hjort dog, at “man skal ikke sky at optage verdslige Melodier, naar de ellers passe, blandt de geistlige. Det er skeet tilforn [...]”. I medfør af punkt et må ordet “passe” skulle forstås som passende med teksten i ånd og karakter. Alligevel formaner Hjort tilsyneladende lidt selvmodsigende i punkt seks: “Vore Psalmedigtere burde vist, mer end de altid gjøre, agte paa de Melodier, som forene de fleste kirkelige Egenskaber; især er det at beklage, at Grundtvig oftere forbigaaer dette Hensyn.”⁸ Dette tør vel udlægges således, at Hjort mener, at de nulevende forfattere bør skele til kirkelige melodier i deres valg af metrum. Konklusionen må nok blive, at Hjort var imod den form for musikalsk kontrafaktur, der som en konsekvens af melodimangel til de nye salmer af især Grundtvig og som et udtryk for sangvilje og -glæde bredte sig i ikke ringe grad i de vaktens kredse med et skærende misforhold mellem teksternes og melodiernes ånd og karakter til følge.

Den tredje samling, der som Hjorts udkom i november 1843, havde den poetiske titel *Rosen-Kjæden* med undertitlen *en Samling af Psalmer og aandelige Sange valgte og udgivne af Jac. Chr. Lindberg, Mag. artium*. Bogen var “trykt paa Udgiverens Forlag”.

Mens Mynster var konservativ og Hjort i sammenligning hermed vel nærmest liberal, var Lindberg at finde i forreste grundtvigske linje, i hvert fald hvad levendegørelsen af salmesangen angik, og musikalsk set var han

⁸ Hjort 1843, forordet, VIII f.

visselig ikke nogen kostforagter, ej heller nogen modstander af, hvad man kunne kalde “yderliggående kontrafaktur” som en betegnelse for brugen af helt udpræget verdslige melodier fra vise- eller teaterrepertoiret til salmetekster. Det er Lindbergs mange henvisninger til melodier fra folkevise, fædrelandssange og syngestykker til selskabssange, der gør *Rosen-Kjæden* til noget særligt, og som mere end bogens tekstlige indhold har givet den en plads i salmehistorien.⁹ Lindbergs melodihenvisninger har hidtil ikke været genstand for nogen udtømmende behandling, hvilket er baggrunden for nærværende artikel.¹⁰

Lindbergs to salmesamlinger, *Zions Harpe* fra 1831 og *Rosen-Kjæden* fra 1843, havde deres udgangspunkt i hans afholdelse af såkaldte gudelige forsamlinger. De foregik i København i 1831-32 på hans bopæl ved Kalkbrænderivej på Østerbro og i 1842-44 i Store Kongensgade “for nogle københavnske Smaaborgere”, hvis forsamlinger han havde overtaget efter præsten Ludvig Daniel Hass, som i oktober 1842 rejste som missionær til Smyrna.¹¹ Hass, der var en god bekendt af Lindberg, havde selv i 1841-42 lagt sangbunden med udgivelsen af to hefter med i alt 53 “aandelige Sange” (i realiteten salmer), hvortil han dog med få undtagelser anvendte tidens mest gængse koralmelodier.¹²

Fortalen til *Rosen-Kjæden* fastslår straks samlingens tilknytning til de gudelige forsamlinger:

Det er ikke for den Kreds af christne Venner, for hvis Skyld denne Psalme-Samling nærmest er udgivet, jeg behøver at skrive en Fortale; med et mundtligt Ord er den levende indført i denne Kreds [...]; men for de christne Venner, til hvis Bekjendtskab denne Bog ellers kunde bane sig Vei, bliver det mig nødvendigt at medgive et Forord, der kan sætte dem istand til at forstaae, hvorfor jeg udgav denne Samling, og

⁹ Uden at *Rosen-Kjæden* nævnes ved navn, ligger dens melodibrug til grund for megen aversion, spot og latterliggørelse fra Berggreen 1853 til Glahn 2000 (jf. Horsner 2020-21).

¹⁰ *Rosen-Kjædens* melodihenvisninger har mere eller mindre sporadisk været omtalt i Arnholtz 1952, 27 ff., Wedin 1965-66, 45, Larsen 1984, 71, Vendelbo 1984, 137 f., og Horsner 2020-21, 58 ff.

¹¹ Nygård 1897, 49.

¹² Hass 1841.

hvorfor den har faaet den tildeels usædvanlige Form, hvori den fremtræder (fortalens første side (V)).

Lindberg nævner, at han hovedsagelig har medtaget salmer af Kingo og Brorson (begge i senere bearbejdelser) og af sin samtids digtere, Ingemann, P.C. Kierkegaard, Th. Oldenborg, C.F. Rønne, H. Timm, W.A. Wexels tillige med “et Par enkelte” af sig selv samt bidrag fra en række “christne Lægfolk”. Den ubetinget dominerende salmedigter er dog Grundtvig. Af *Rosen-Kjædens* 280 salmer er de 183 af Grundtvig (originale og bearbejdelser), svarende til godt 65 procent af indholdet.¹³

I fortalen beretter Lindberg, at det ofte har “smertet ham inderligt”, at Grundtvigs sangværk ikke var nået stort længere end som læsebog, at man “blot har den staaende i sin Boghylde” i stedet for at bruge den efter dens hensigt, nemlig som syngesbog. Men “at Psalmerne af Sang-Værket nu blev saa lidet sjungne, kom for en stor Deel deraf, at Melodierne fattedes”.

Den Leilighed, som mine Sammenkomster med flere christne Venner tilbød, benyttede jeg derfor ofte til at foreslaae en fælleds Sang af een og anden af “Sang-Værkets” herlige Sange, som kunde synges efter en allerede bekjendt Melodie, eller som En eller Anden havde forsøgt at sætte Melodie til, og da det i disse kredse gik meget godt dermed, saa at Alle gjerne sang med Liv og Lyst, saa besluttede jeg mig til, at gjøre et Udvalg af saadanne Psalmer, som vi kunde synges, og besørge dette trykt. (fortalen, VI). [...] Med Hensyn til *Melodierne* har denne Samling en usædvanlig Form, hvormed jeg maa forklare mig nærmere (fortalen, IX).

Lindberg forklarer herefter først bogens sindrige registersystem, der gør det muligt at oplede, hvilke melodier der kan bruges til salmerne, idet der ikke er meddelt melodiangivelser over den enkelte salme. Som register I findes et almindeligt alfabetisk register over salmernes begyndelseslinjer, men:

¹³ Johansen II, 225 ff., bringer en liste over samtlige salmer i *Rosen-Kjæden* af eller ved Grundtvig.

naar man vil finde melodien til en Psalme, maa man søge Psalmens Nr. i det tredie Register, og det Tal, som er føiet til der, anviser Melodiens Nr. i det andet Register. Paa denne Maade har det været muligt, paa eengang at angive de forskjellige Melodier, hvorpaa en Psalme kan synges og overlade Sangeren et Valg, han ellers ikke har (fortalen, IX).

Men opledelsen af melodiforslagene er mere kompliceret end som så, idet der skal foretages opslag i alle bogens tre registre og det i en bestemt rækkefølge: Først søges salmens første linje i register I, der meddeler salmens sidetal, men ikke dens nummer, og dette må derfor findes ved at slå op på selve salmeteksten inde i salmebogen. Salmenummeret skal bruges i register III for her at finde den versmålsgruppe, salmen hører til, og denne gruppe kan så ses med et større eller mindre melodiuvalg i register II.¹⁴

Det er således i register II, selve melodiangivelserne skal findes, og dette er opdelt i 109 grupper fordelt efter versemål. Til hvert versemål hører et antal melodier fra én (f.eks. til “Nu bede vi den Helligaand”) til 11 (til “Enhver som troer og bliver døbt”). Og det er blandt disse melodier, man – foruden adskillige koraler – finder et stort udvalg af ikke-kirkelige melodier, ofte af mere eller mindre lystig karakter. Mens Lindberg i *Zions Harpe* og Hass i deres hefter med åndelige sange havde holdt sig til brugen af gængse koralmelodier, udvider Lindberg med *Rosen-Kjæden* den musikalske horisont betragteligt.

I *Rosen-Kjæden* optræder teksterne anonymt, som det også var tilfældet i *Evangelisk-kristelig Psalmebog* og Mynsters tillæg, formodentlig med den hensigt ved anonymisering at hæve salmerne over det personlige digterniveau, at gøre dem “overpersonlige” eller ligefrem mere sakrosankte. Anonymiteten gjaldt tillige melodierne, som også hos Lindberg er uden komponistangivelse eller oplysninger om proveniens i øvrigt, idet der blot henvises til andre mere eller mindre kendte salmers og sanges melodier eller (underforstået) til egen melodi. Grundtvig fastholdt dette anonymitetsprincip i *Fest-Psalmer* fra de første sangblades fremkomst i 1845 til bogens tiende oplag i 1870. I R.Th. og J.F. Fengers salmehefter til højtiderne 1845-46 anføres navnene på komponisterne af de nyere og helt nye melo-

¹⁴ Jeg meddeler – ud over Lindbergs egen – denne mere præcise brugsanvisning til eventuelle interesserede, da jeg ved arbejdet med *Rosen-Kjæden* selv ville have hilst en sådan velkommen.

dier oven over salmeteksten, en praksis, som fulgtes af bl.a. P.A. Fenger i hans salmebogstillæg. I koralbøgerne til og med Zinck/Weyse 1801/1839 optræder melodierne anonymt, men fra og med Berggreen 1853 meddelte de fleste melodisamlinger til salmebøger komponistnavnene, enten i et register eller i nyere tid over melodierne, eventuelt med kompositions-/udgivelsesår.

Skønt såvel Lindbergs samtid som hans eftertid har hæftet sig næsten udelukkende ved hans brug af verdslige melodier i *Rosen-Kjæden*, skal det dog anføres, at han ved 32 af de i nærværende artikel inddragne 66 Grundtvigsalmer har anført mindst én koralmelodi (og ofte flere) fra tidens gængse koralbog, Zincks fra 1801. Dette traditionelle kirkelige element er således lige så fremtrædende i *Rosen-Kjæden* som det verdslige islæt. Lindberg har generelt taget sin samtids koraler i betragtning, hvor salmeteksternes metrik gjorde det muligt – eller nogenlunde muligt – idet han i nogle tilfælde (f.eks. nr. 122 og 223) skriver “kan lempes efter”, i andre åbenbart blot underforstår noget sådant (f.eks. nr. 134 og 163). Disse tillempelser viser sig ved nærmere efterprøvelse ofte at være ganske vidtgående og kan give anledning til undren over, hvordan noget sådant har kunnet fungere i en fællessyngende forsamling.

Som det fremgår af bilag A1, er 39 forskellige koralmelodier i brug til Grundtvigsalmerne, heraf 37 fra Zincks koralbog og blot to, der kan henføres til den én generation ældre Breitendichs koralbog. Sidstnævnte må i 1843 have været ganske sjældent brugt og tillige stilistisk altmodisch i sit rokokoprægede udtryk,¹⁵ mens de fleste af melodierne fra Zincks koralbog antagelig har været nogenlunde velkendte fra sangen i skoler og kirker. I *Rosen-Kjædens* register II har Lindberg anført koralerne øverst i de forskellige metriske grupper (se bilag B), men det betyder ikke, hvad man kunne fristes til at tro, at Lindberg prioriterede dem højest, da han netop ikke ønskede at foretage nogen prioritering. Hans hensigt var “paa eengang at angive de forskjellige Melodier, hvorpaa en Psalme kan synges og overlade Sangeren et Valg, han ellers ikke har”, nemlig hvis blot én bestemt melodi var anført over hver salme (fortalen, IX). Valget mellem de anførte melodier i register II gives således ganske frit fra sanger til sanger og fra

¹⁵ Breitendichs koralbog var knyttet til Pontoppidans salmebog, og ingen af dem fandt nogen videre udbredelse.

forsamling til forsamling. Og hele det komplicerede registersystem synes primært sat i værk for denne valgfriheds skyld.

Lindberg selv brød sig øjensynlig ikke meget om koralmelodierne, idet hans erfaring havde lært ham,

at længere Psalmer, hvoraf denne Samling indeholder ikke ganske faae, bliver trættende, sløve altsaa istedetfor at oplive, naar de syn- ges med sædvanlige Choral-Melodier, men derimod gaae med Liv og Lyst, naar andre Folke-Melodier benyttes, [og Lindberg lod sig] derfor ikke afholde af de Betæneligheder, der ellers kunde være ved at angi- ve saadanne Folke-Melodier, som kunne bruges [...] Med disse Toner synges nu disse Psalmer i mindre Kredse (fortalen, X).

Det "sløvende" ved afsyngelsen af koralmelodierne såvel i som uden for kirken beroede både på manglen af kvantiteret-varieret rytmik og på syn- getempoet. Kantor Rudolph Bay ved Holmens Kirke bevidnede i 1840 på manges vegne kirkesangens sørgelige tilstand,¹⁶ og Berggreen fulgte trop i 1853.¹⁷ Præsten Th. Fenger beskrev i 1847 en kaotisk salmesang i landsby- kirkerne, "som det ofte i Livet er mødt os",¹⁸ og Grundtvigs karakteristik af forholdene efter indførelsen af *Evangelisk-kristelig Psalmebog* kan læses utallige steder, bl.a. i hans "Psalmebogs-Sagen i Danmark" fra 1845, hvori det hedder, at:

naar *Kirkegængerne* tage liden eller ingen Deel i *Psalmesangen*, der skal netop være *deres* Stemme, da er den enten, som hos Papisterne, Theater-Stads, eller, som hos os, en Uting. [...] Den *Gængse* [Evan- gelisk-kristelig Psalmebog] har allevegne gaaet Haand i Haand med den LigeGYldighed, hvis Præg den bærer, saa hvor den bruges, enten kom- mer man sjelden i Kirke, eller lader Psalmebogen blive hjemme, eller overlader dog helst Sangen til Cantor, Degn og Skolebørn.¹⁹

Eftersom en hel del af koralerne forblev i brug fremover sideløbende med nyere melodier, må det rimeligvis antages, at man rundtomkring efterhån-

¹⁶ Bay 1840, 17.

¹⁷ Berggreen 1853, forordet *Om Menighedssangen*.

¹⁸ Th. Fenger 1847, sp. 119.

¹⁹ Grundtvig 1845, sp. 35.

den satte syngetempoet op, også ud over det særdeles adstadige, A.P. Berggreen angiver med metronomtal i sin melodisamling 1853 med beskedne justeringer i de følgende oplag.²⁰ Et hurtigere koraltempo må især formodes at have gjort sig gældende i grundtvigske menigheder og forsamlinger i det (svindende) omfang, man her anvendte koralmelodier ved siden af de efter omkring 1850 rigeligt tilstrømmende nye komponistmelodier af Rung, Hartmann, Lindeman m.fl. I modsat fald ville diskrepansen mellem koralerne og de nye melodier have været på det nærmeste ubærlig.²¹

Nye, samtidige melodier til Grundtvigsalmer fandtes der ikke mange af i 1843, men i *Rosen-Kjædens* register II kan de tænkes at optræde, omend anonymt, som øverste angivelse i en gruppe. Jeg har heraf udtaget ni mulige melodier af Weyse (3), Lindeman (2), Cora Nyegaard (2), Hans Matthison-Hansen (1) og A.P. Berggreen (1), som er angivet i bilag A2 med kompositionsår. Lindbergs omfattende research, som beskrevet af hans søn (se nedenfor), hans bekendtskab med især brødrene Fenger og hans erfaring fra syngende forsamlinger taget i betragtning tør det anses for sandsynligt, at han har haft kendskab til disse melodier og vidst at benytte dem.²²

Lindbergs brug af koralmelodier kunne næppe forarge nogen, da den repræsenterede tidens gængse praksis. De nykomponerede melodier var skrevet af almindeligt anerkendte komponister med undtagelse af Cora

²⁰ I Berggreen 1853 er koralmelodier i 2/2-takt, f.eks. "Enhver, som troer og bliver døbt" og "Den signede Dag", typisk sat til metronomtal 66 for en fjerdedel, dvs. 33 pr. halvnode, svarende til knap to sekunder. Melodier i 4/4-takt, f.eks. folkemelodien til "Et Barn er født" og Berggreens egen melodi til "Velkommen igjen, Guds Engle smaa", er typisk sat til metronomtal 50 for en fjerdedel, svarende til over et sekund. I forhold hertil er nutidens almindelige syngetempo omtrent dobbelt så hurtigt, for koralerne vedkommende henvend tre gange så hurtigt.

²¹ Det fremgår af Berggreens forord, "Om Menighedssangen" (Berggreen 1853 og flg. udgaver), at de ved melodierne anførte tempi er udtryk for hans egen opfattelse, ligesom i øvrigt hele bogens indhold er det. De kan derfor næppe antages at have haft generel gyldighed, navnlig ikke i grundtvigske kredse, der stod Berggreen fjernt (og vice versa). Ifølge sagens natur må tempoet i salmesangen have udvist større eller mindre lokale udsving.

²² Jf. melodiangivelserne i hans *Jule-Sange fundne i Almindingen paa Daner-Sletten* 1850 og i Fenger, J.F. og R.Th. Fenger 1845-46.

Nyegaards to, som nogle måske ville rynke en smule på næsen ad.²³ Men til gengæld var Lindberg ganske på det rene med, at der fra visse sider ville kunne fremkomme en skarp reaktion på det frejdige verdsligt-musikalske islæt i hans samling:

Vistnok kan det ikke feile, at en saadan Benyttelse af Melodier, der oprindeligt ere bestemte for verdslige Sange, kan synes stødende for en eller anden from Christen, og maaske være paafaldende for Mange, men jeg har i den Henseende fulgt den Overbeviisning, at vi ikke bør vrage Brugen af smukke Melodier, om de oprindeligt end ikke vare bestemte for Psalmer eller aandelige Sange, og jeg haaber ogsaa at fromme Christne ikke vil tage Anstød af denne frihed, naar de erindres om, at det samme har været brugt til andre Tider, og falder naturligt, hvor der kommer noget Liv i Psalme-Sangen (fortalen, IX).

Hvorpå det “naturlige” skulle bero, uddybes ikke. Måske mente Lindberg, at det faldt naturligt eller lå lige for at gribe til mere eller mindre populære folkelige toner, selv i salmesangen, når man var i melodinød? Herefter følger den, man fristes til at sige, sædvanlige henvisning til tidligere tiders praksis. Lindberg nævner i den forbindelse “det første Aarhundrede efter Reformationen” og en række eksempler fra Cassubens salmebøger, ligesom han fører Brorsons *Svanesang* i marken. Mærkeligt nok forbigår han Kingo, hvis bemærkninger i *Aandelige Siunge-Koors Første Part* (fortalen, 10f.) vel ellers ville have understøttet hans argumentation nok så godt.

Lindbergs repertoire af melodier fra folkeviser, fædrelandssange, syngespil og selskabsange (men dog ikke de i begyndelsen af 1800-tallet stadig populære drikkeviser) viser ham som ret ajour med disse genrer og dermed med tidens forskellige sangbøger. Folkeviserne var siden 1814 tilgængelige i Nyrup og Rahbeks pionerarbejde med dets to melodibilag, og repertoire blev senere udbygget med Weyses samlinger 1840 og 1842. Selskabssangene fandt vej til hjemmene via talrige publikationer, jf. litteraturfortegnelsen nedenfor, mens sangene fra populære syngespil af bl.a. Thomas Thaarup og J.L. Heiberg udbredtes fra Det Kongelige Teater. Og navnlig

²³ Berggreens kommentar til Cora Nyegaards melodi til “Reis op dit Hoved” lød: “Fra den 9de Takt en fuld Mands Modulation; thi han kan tydeligt nok ikke styre sin Tunge eller Stemme” (Wedin 1965-66, 55).

fik fædrelandssangen en opblomstring fra omkring 1820 med adskillige sangbøger til følge, redigeret af bl.a. O.D. Lütken (1818), F. Fabricius (1836) og H. Hertz (1836).²⁴

Der var grøde og begejstring i den verdslige fællessang, nok mindre hos almuen end blandt byernes middelklassebefolkning, specielt i København, hvor nye strømninger tidligst fik fodfæste. Man skulle være musikalsk velorienteret og bogstaveligt talt “med på noderne” for at kunne være fortrolig med det verdslige melodirepertoire i *Rosen-Kjæden*, selv i København, hvor Lindberg holdt sine gudelige forsamlinger.

Det er nævnt, at Lindberg, hvor det var muligt, henviste til koralmelodier, af og til ved siden af verdslige melodier. Men i en række tilfælde tillod salmernes metriske opbygning ikke en kirkelig løsning på hans krav om, at salmerne *skulle* synges – og helst med “Liv og Lyst”.

I forbindelse med de undersøgte Grundtvigsalmer i *Rosen-Kjæden* henvises den syngende i 10 af 66 tilfælde, svarende til 15 procent, *udelukkende* til verdslige melodier i en kategori, der kunne kaldes “yderligtgående kontrafaktur”, hvorved jeg forstår brugen af melodier af helt udpræget verdslig proveniens og karakter til salmetekster. Dette afføder spørgsmålet, om enhver af de anførte melodier kunne formodes at være kendt af de syngende, der jo også omfattede såkaldte “jævne mennesker” af ikke-borgerlig observans, og tillige, om diskrepansen mellem ord og toner kunne godtages i forsamlingen. Så vidt vides er der ikke overleveret vidnesbyrd fra deltagerne selv, men ifølge Lindberg i den ovenfor citerede fortale lavede “Folke-Melodierne” ikke så lidt op på sangen og bidrog til dens opstemthed.

De ti Grundtvigsalmer, hvortil der i *Rosen-Kjæden* udelukkende henvises til verdslige melodier, er følgende:

²⁴ Jf. Clausen 1975, 90, 104, 108 ff.

101 En Sædemand	Hr. Zinclar drog over salten Hav Der vanker en Ridder O boer du histoppe, du Ørnebrud
116 Helten, som er Hjælp af Nød	Kommer hid, I Piger smaae
149 Almindelig er Christi Kirke	En Grube staaer i Bjergets Indre
152 Der sad en Svend i Blaamænds Land	Om Dannemarks Kvide der lød en Sang Rolf Skattekonige feig og ræd
177 Er du skriftklog paa Guds Rige	Du hvis Aasyn Glæden tænder
206 Syndernes Forladelse	Naar i Bondens tause Boe
224 Christendom i Verdens Mund	Sørge hvo som sørge vil
259 Er det mueligt, er det sandt	Kommer hid, I Piger smaa
262 Lovsynger Herren, min Mund og mit Indre	Duftende Enge og kornrige Vange
278 Søde Gud, din Engleskare	Du, hvis Aasyn Glæden tænder

Allerede ved brugen af disse 11 forskellige melodier er associationer muliggjort til genrerne folkeviser, teater/syngespil, fædrelandssang og skillingsviser. Se i øvrigt bilag A4 og B.

Det kan ikke nægtes, at melodiforvirring (eller pænere sagt: mangfoldighed) og nødløsninger præger *Rosen-Kjæden* og gør den musikalsk set uoverskuelig. Som i erkendelse heraf bebuder Lindberg i slutningen af sin fortale en ordning på forholdene i form af en snarlig udgivelse af noderne til salmerne "i et særskilt lille Hefte". Antagelig skulle et sådant lille hefte blot indeholde de melodier, der ikke kunne antages at være nogenlunde kendte, eller som ikke allerede forelå trykt i lettilgængelige samlinger som f.eks. koralbøger. Nodeheftet udkom imidlertid aldrig, vel dels fordi Lindberg i 1844 kaldtes til præst i Tingsted på Falster og dermed mistede forbindelsen til de gudelige forsamlinger i København og deres sang, dels fordi hans økonomiske vanskeligheder omkring midten af 1840'erne kan have udelukket at lade noget så relativt kostbart som en nodesamling

trykke.²⁵ I modsætning til de fleste andre af tidens salmesamlinger, der kom i flere, ofte forøgede udgaver (f.eks. Hagens og senere Peter Rørdams og P.A. Fengers) udkom *Rosen-Kjæden* kun i ét oplag.

Om sine ønsker til bogens modtagelse blandt brugerne og sine forhåbninger til den videre musikalske udvikling skriver Lindberg i sin fortales slutning:

Saaledes mener jeg, at [vi] maa, med Hensyn til Melodierne, hjælpe os for det Første, indtil disse kan blive afløste af bedre [...] Som et sådant Forsøg paa at komme til Kundskab om, hvilke Psalmer det christne Folk maatte sætte Priis paa, naar de først lærte dem at kjende ikke ved Læsning men ved Sangen, beder jeg mine Troesbrødre venligst og kjærligst modtage denne Samling, som jeg langt fra ikke ønsker længe i Brug, men kun at den maa forberede en endnu rigere Samling til virkelig levende Kirkebrug hos os (fortalen, X)

Lindberg karakteriserer således beskedent hele sin omfattende salmesamling med alle de mangeartede forarbejder, som må være gået forud, som et "Forsøg". Han vil gerne vide, hvilke salmer der bliver godt modtaget, og han er sig bevidst, at hans melodivalg er en nødløsning i en situation af øjeblikkelig melodimangel. Men han har også fortrøstning til, at noget bedre vil vise sig i form af en salmesamling, ikke som hans til brug i diverse forsamlinger, men til "virkelig levende Kirkebrug", hvorved ifølge sagens natur må forstås en salmebog uden henvisninger til verdslige melodier.²⁶

Det ses ikke, at Lindbergs grundtvigske præstekolleger havde lod eller del i hans arbejde med *Rosen-Kjæden*. Grundtvig eller f.eks. præstebrødrene Fenger eller Peter Rørdam har øjensynligt ikke kommenteret den, hverken før, under eller efter dens fremkomst, og i det arbejde, de netop

²⁵ Baagøe 1958, 362, nævner, at restaureringen af præstegården i Tingsted på Falster, hvortil Lindberg var flyttet i marts 1844, "slog bunden ud af Lindbergs i forvejen dårlige økonomi, så at han kort tid efter gik fallit".

²⁶ Ikke desto mindre erfarede biskop Gad ved en visitats hos Lindberg i Tingsted Kirke i 1848, at denne lod menigheden synge fra *Rosen-Kjæden*, og da han ikke ville rette sig efter biskoppens forbud, indberettede biskoppen sagen. Sammen med andre (og vel alvorligere) forseelser indbragte det ved højesteretsdom Lindberg en bøde på 100 rigsdaler. Baagøe 1958, 362.

samtidig var involverede i med *Psalm-Blade til Kirke-Bod*, tog Lindberg ikke del. Han synes at have arbejdet på egen hånd med henblik på sine gudelige forsamlinger. Disse forholdt Grundtvig sig mere end skeptisk til, og i forbindelse med Lindbergs udgivelse af en salmesamling med forsamlingsudspring har han vel næppe svunget sig op til mere end et *laissez faire*.²⁷ Det står dog fast, at Grundtvig ikke var tilhænger af brugen af verdslige melodier til kirkesalmer.²⁸

Lindberg havde, som citeret, ventet en forarget reaktion på sin brug af verdslige melodier, og den udeblev da heller ikke, men fik et utvetydigt udtryk, da A.P. Berggreen gav den luft i forordet, "Om Menighedssangen", til sin i 1853 udkomne melodibog til *Psalmebog til Kirke- og Huus-Andagt*. Berggreen var af Roskilde-konventet udpeget til melodiredaktør, og trods løbende uenigheder mellem konventets salmebogsudvalg (navnlig J.F. Fenger) og Berggreen måtte melodibogen alligevel i nogen grad kunne opfattes som sammenhængende med salmebogen, bl.a. fordi melodihenvisningerne i salmebogen relaterede sig til repertoireet hos Berggreen.²⁹

Imidlertid var Berggreen sine egne meningers mand, og i "Om Menighedssangen" benytter han lejligheden til at skose især grundtvigianerne for brugen af alskens upassende verdslige melodier til salmer. Han gør sig en sardonisk fornøjelse af at angive en lang række sådanne melodier, idet han dog ikke nævner, hvor brugen af dem skulle have fundet sted. Samtiden (og mange i eftertiden, eftersom forordet blev stående i bogen gennem et halvt århundrede) tænkte vel, at eskapadernes arnested var Vartov Kirke, men de fleste af de melodier, Berggreen anfører, er sammenfaldende med *Rosen-Kjædens* melodihenvisninger og har således ikke noget med sangen i kirkerne at gøre.

²⁷ At Grundtvig ejede alle Lindbergs salmeudgivelser, herunder *Rosen-Kjæden*, fremgår af *Fortegnelse over den af N.F.S. Grundtvig efterladte Bogsamling*, udgivet i København i 1873, heri numrene 1672, 1673, 1687 og 1774.

²⁸ Jf. Horsner 2020-21.

²⁹ Forholdet mellem Roskilde-konventet og Berggreen led endeligt skibbrud i forbindelse med hans udgivelse af en melodisamling til konventets stærkt grundtvigsk prægede tillæg i 1873. Dette skyldtes Berggreens insisterende fastholden ved sine kirkemusikalske principper og sit melodirepertoire, der afveg stærkt fra det repertoire, der gennem snart en menneskealder var blevet indsundet i de grundtvigske menigheder. Konventet forkastede derfor Berggreens arbejde og søgte først forgæves hjælp hos J.P.E. Hartmann, siden hos Chr. Barnekow. Den af ham sammen med konventets salmeudvalg redigerede melodisamling udkom i 1878.

J.F. Fengers bror, R.Th. Fenger, har åbenbart ment at måtte træde frem med en anmeldelse af Berggreens melodisamling i *Dansk Kirketidende*. Han dadler heri Berggreen for hans bedrevidende og arrogante holdninger, som han opfatter som ufolkelige, og han gendriver Berggreens antydninger af, at upassende verdslige melodier skulle have været brugt f.eks. i Vartov Kirke. Fenger anfører:

Fortalens [Berggreens] Hentydninger til Psalmesangen i Vartou Kirke ere i Sandhed saa tydelige, at enhver Læser kan see hvad der sigtes til. [...] Det var at ønske, at Udg. ligefrem havde nævnt den Retning, han angreb. I saa Fald havde da ikke Psalmesangen i Vartou Kirke kunnet friste den Skjæbne at maatte høre ilde for eller være *med* om at bære Skylden for hvad der muligviis kan være forefalden ved et eller andet Møde i en gudelig Forsamling [...] eller for de stundom ikke velvalgte Melodi-Angivelser i tvende eller flere bibelhistoriske Sangbøger.³⁰

Th. Fenger melder således med rette hus forbi på vegne af Vartov Kirke.³¹

Med de selvbestaltede gudelige forsamlinger og deres fællessang var det naturligtvis en anden sag. Her kunne al con amore-sang forekomme, hvad enten forsamlingerne tilhørte den grundtvigske eller den pietistiske retning. Mens den grundtvigske kirkesang gennem 1850'erne og 60'erne oplevede en opbakning og et kvalitetsløft i form af utallige melodier fra tidens professionelle komponister som f.eks. Lindeman, Hartmann, Rung og Barnekow, fastholdt den pietistiske, senere indremissionske, sang et bredt udvalg af melodier fra de gudelige forsamlinger, for så vidt som den da ikke optog grundtvigske tekster med melodier af samtidige komponister, hvad den faktisk gjorde i et ikke ringe omfang.³²

³⁰ Fenger, Th. 1854, sp. 81 f.

³¹ Jf. Horsner 2020-21.

³² I Indre Missions salmesamlinger fra 1863 og 1866 var hhv. 50 og 43 procent af salmerne af Grundtvig, jf. Balslev-Clausen 1975, 64 og 71. Vedr. senere melodier se Simonsen 1868, i hvilken godt halvdelen af melodierne er af Simonsen selv (en del af amatørisk tilsnit), ca. en sjettedel er forsamlingsmelodier, og ca. en fjerdedel er overtaget fra den grundtvigske kirkesang. Simonsens andel af melodier afspejlede næppe deres udbredelse.

Afsluttende skal citeres en kort, men rammende beskrivelse af *Rosen-Kjædens* musikalske baggrund, som J.C. Lindbergs søn, Niels Lindberg, meddelte 27 år efter bogens fremkomst:

I disse Forsamlinger [faderens] lærte Menigheden at synge Grundtvigs Psalmer, men det var vanskeligt at finde Toner til dem. Vore Tonedigtere kunde ikke holde Skridt med Grundtvig [i.e. hans aktivitet som salmedigter] og var vel endnu ej ret blevne opmærksomme paa ham. Man maatte hjælpe sig som man kunde. J.C. Lindberg, der ikke forstod sig paa Musik, gjennemgik med megen Flid en Mængde Danske og Tyske Koralbøger og Samlinger af Visemelodier, og hvor Takter og Versefødder passede, benyttede han Tonen. Nu kan man sagtens smile ad, at man har sunget Grundtvigs Psalmer paa Toner som: "Hold Lampen tændt, sy Tøfler og Sko", men der var intet andet for den Gang, naar man vilde synge dem. Efterat Psalmerne havde fundet Indgang i Vartov Kirke, var det lettere at faa Tonedigterne med.³³

Niels Lindbergs bemærkning, at hans far "ikke forstod sig paa Musik", skal nok forstås sådan, at han ikke besad kvasi-professionelle musikalske færdigheder, men ikke som at han var umusikalsk. Han vidste, hvor melodiernes kilder skulle søges, og kunne afstemme melodiernes "Takter og Versefødder" med salmeteksternes metrik. Hvor dette ikke helt gik op, var han sig det bevidst og skrev så, dog ikke konsekvent gennemført, "kan lempes efter" ved melodihenviisningen. Desuden har sangen i forsamlingerne vel nærmest krævet ham som forsanger.

"Nu," skriver Niels Lindberg, "kan man sagtens smile", nemlig ad *Rosen-Kjædens* kuriøse melodivalg. Denne blanding af overbærende og nedladende smil har holdt sig til i dag. Men de slutninger vedrørende særligt sangen i Vartov Kirke under betegnelsen "Vartovgalopader", man i fascination af denne spektakularitet i tidens løb har draget, har været selvgjorte og samtidig selvforstærkende.

Grundtvigianernes såkaldte galopader havde et ret kort liv uden for kirken med en glansperiode i 1840'erne, og *Rosen-Kjæden* er det mest outrede vidnesbyrd herom. I forbindelse med de ikke for kirken bestemte bibelhistoriske sange holdt brugen af melodilån af forskellig art sig noget

³³ Lindberg, Niels 1870, sp. 826 f.

ind i 1850'erne, f.eks. spredt forekommende i P.O. Boisen *Bibelske og kirkehistoriske Psalmer og Sange for Skolen* 1853. Derefter gled de allerfleste kontrafakturmelodier også her ud til fordel for nye komponistmelodier, som det ses i *Melodier til N.F.S. Grundtvigs Sang-Værk til Den Danske Kirke-Skole*, der udkom i 1870. Dens repertoire præges helt af melodier af Hartmann, Lindeman og Barnekow, i øvrigt de samme, som sammen med Henrik Rung, August Winding m.fl. udviklede den musikalske side af den grundtvigske kirke- og (høj)skolesang gennem sidste halvdel af 1800-tallet.

Litteratur

omfattende artiklen og dens bilag

Værker af N.F.S. Grundtvig

Grundtvig, N.F.S. (1837), *Sang-Værk til Den Danske Kirke*, København, Den Wahlske Boghandel.

(1839-41), *Sang-Værk til den Danske Kirke. Andet Binds første og andet Hefte*, København, Den Wahlske Boghandel.

(red.) (1843), *Psalm-Blade til Kirke-Bod*, København, manuskript i Kgl. Bibl.

(1845), "Psalmebogs-Sagen i Danmark", i *Dansk Kirketidende* 1845, sp. 34-43.

– (1870), *Sang-Værk til Den Danske Kirke-Skole*, København, Iversens Boghandel.

Værker af andre forfattere

Andersen, Rasmus (1819), *Melodier til O.D. Lützens Huus- og Skole-Sangbog*, København, C.C. Lose.

Arnholtz, Arthur (1951), *Lille Sangleksikon*, København, Engstrøm og Sødring.
(1952), "Grundtvigs salmer og deres melodier" i *Grundtvig-Studier* 1952.

Balslev-Clausen, Peter (1975), "Indre Missions Salmebogstillæg 1863 og 1866" i *Hymnologiske Meddelelser* 1975/2-3, 54-82.

Bay, Rudolph (1840), *Om Kirkesangen i Danmark og Midlerne til dens Forbedring*, København, Forlagt af Andr. Fred. Høst.

- Berggreen, Andreas Peter (red.) (1840), *Melodier til de af "Selskabet for trykkefrihedens rette Brug" udgivne fædrelandshistoriske Digte*, København, C.C. Loses Forlag.
- (red.) (1849), *Sange til Skolebrug*, Hefte 7, København, C.A. Reitzel.
- (1853), *Melodier til den af Roeskilde Præsteconvent udgivne Psalmebog og til "Evangelisk-christelig Psalmebog"*, København, C.G. Iversens Forlag.
- (red.) (1860), *Folke-Sange og Melodier II, Danske Folke-Sange og Melodier, anden meget forøgede Udgave*, København, C.A. Reitzels Forlag.
- (red.) (1871), *Folke-Sange og Melodier XI, Sange fra det danske Huus- og Selskabsliv i tidligere Tid*, København, C.A. Reitzels Forlag.
- Boisen, Lars Nannestad, (1841), *Tro, Haab og Kjærlighed*, Nykøbing, eget forlag.
- Boisen, Peter Outzen (1853), *Bibelske og kirkehistoriske Psalmer og Sange for Skolen. Med 18 Melodier*, København, Iversens Forlag.
- (1862), *46 Melodier til Nye og gamle Viser*, København, E.L. Thaarup.
- Boisen, Peter Outzen og Bull, Christian (1852), *100 Melodier til "Nye og gamle Viser af og for Danske Folk"*, København, Boghandler Iversens Forlag.
- Boye, Caspar Johannes (1834-43), *Aandelige Digte og Sange*, Adskillige samlinger, København, Reizel.
- Brandt, Carl J. og Helveg, Ludvig (1846-47), *Den Danske Psalmedigtning*, bind I-II, København, Universitetsboghandler C.A. Reitzel.
- Breitendich, Frederik Christian (1764), *Fuldstændig Choralbog*, København, J. Boppenhausen.
- Baagøe, Kaj (1958), *Magister Jacob Christian Lindberg*, Kirkehistoriske Studier II, række nr. 5, København, G.E.C. Gads Forlag.
- Christensen, Georg og Grundtvig, Stener (1926), *Breve til og fra Grundtvig*, bind II, København, J.H. Schultz Forlag.
- Clausen, Karl (1975), *Dansk folkesang gennem 150 år*, København, Tingluti Forlag. Uændret genoptryk af 1. udgave 1958.
- Den danske Koralbog* (1954), red. af Jens Peter Larsen og Mogens Wöldike, København, Wilhelm Hansen Musikforlag.
- Fenger, Johannes Ferdinand og Fenger, Rasmus Theodor (1845-46), *Psalmer og Sange til Julen* (1845), *Psalmer til den stille Uge og Paasken* (1846), *Psalmer til Himmelfartsfesten og Pindsen* (1846), København, C.A. Reitzel.
- Fenger, Rasmus Theodor (1847), "Om en bedre Psalmesang" i *Dansk Kirketidende* 1847, sp. 119.

- (1854), “Berggreens Samling af aandelige Sange med Melodier” i *Dansk Kirketidende* 1854, sp. 81 ff.
- Fog, Dan (1979), *Kompositionen von C.E.F. Weyse*, København, Dan Fog Musikforlag.
- Glahn, Henrik (2000), *Salmemelodier i dansk tradition 1569-1973*, København, Forlaget Anis.
- Grundtvig, Svend (1856), *Danmarks gamle Folkeviser*, bind II, København, Samfundet til den danske Literaturs Fremme.
- Hass, Ludvig Daniel (1841), *Samling af Aandelige Sange. Udgivne af L.D. Hass, Præst*, København, Boghandler Jensen.
- Heiberg, Johan Ludvig (1861/1828), “Forerindring til Elverhøi” i *Poetiske Skrifter*, fjerde bind, København, C.A. Reitzels Forlag.
- Hertz, Henrik (1836), *Samling af danske Sange. Andet Hefte med Noder til 36 Melodier*, København, L.D. Qvist Bog og Nodetrykker.
- Hjort, Peder (1843), *Gamle og nye Psalmer. Tredie meget forøgede Udgave, forsynet med flere mindre kjendte Melodier*, København, Den Gyldendalske Boghandlings Forlag.
- Horsner, John Wedell (2020-21), “Vartovgalopader – sandhed eller skrøne?” i *Grundtvig-Studier 2020-2021*, 53-95.
- Ingemann, Bernhard Severin (1825), *Høimesse-Psalmer*, København, C.A. Reizel.
- Jensen, Niels (2025), “Det kongelige Teaters repertoire 1748-1975” i *Dansk Forfatterleksikon* ved Niels Jensen, danskforfatterleksikon.dk, nedtaget 28.4.2025.
- Johansen, Steen (1950), *Bibliografi over N.F.S. Grundtvigs skrifter*, bind II, København, Gyldendal.
- Kingo, Thomas (1723), *Aandelige Siunge-Koors Første Part*, København, Hieronymus Christian Pauli.
- Koralbog til Den Danske Salmebog 2003* bind I-II, Vejle, Kroghs Forlag.
- Lindberg, Jacob Christian (1831), *Nogle danske og tydske Psalmer*, København, Udgiverens Forlag.
- (1831), *Zions harpe, en Julegave til den danske Menighed*, København.
- (1843), *Rosen-Kjæden. En Samling af Psalmer og aandelige Sange*, København, Udgiverens Forlag.
- (1850), *Jule-Sange fundne i Almindingen paa Daner-Sletten*, Nykøbing [Falster].
- Lindberg, Niels (1870), “Et Jubilæum”, i *Dansk Kirketidende* 25.12. 1870, sp. 817 f.

- Lindeman, Ludvig Mathias (1853), *Ældre og nyere norske Fjeldmelodier*, Christiania, P.T. Malling.
- Melodier til N.F.S. Grundtvigs Sangværk til den danske Kirke-Skole*, København, C.G. Iversens Boghandel, Karl Schönberg, 1870.
- Mynster, Jacob Peder (1843), *Udkast til et Tilleg til den evangelisk-christelige Psalmebog*, København, Jens Hostrup Schulz forlag.
- (1845), *Tilleg til den evangelisk-christelige Psalmebog*, København, Det Kgl. Vaisenhus' Forlag.
- (1854), *Meddelelser om mit Levnet*, København, Den Gyldendalske Boghandling.
- Nygård, Frederik (1897), *Jakob Chr. Lindberg. Den danske Kirkesags Forkæmper. Et Mindeskrift*, Odense, Milo'ske Boghandels Forlag.
- Petersen, F.C.W. (1815-25), *Journal for Guitarre*, København, C.C. Lose.
- Rørdam, Peter (1856), *Psalmer* (kaldet "Lyngby-salmebogen"), København, Iversens Forlag.
- Schall, Claus (o. 1790), *Arier, Viser og Sange*, 1. samling, trykt og forlagt af S. Sønnichsen.
- Simonsen, Hans Caspar. (u.å., 1868), *116 Melodier udgivne af Kirkelig Forening for den indre Mission i Danmark*, (København), Jul. Hoffensbergs Lith. Etabl.
- Wedin, Kamma (1965-66), "Komponisten til 'Dejlig er den himmel blå'", *Dansk Kirkesangs Årsskrift 1965-66*, 55.
- Wexels, Wilhelm Andreas (1840), *Christelige Psalmer*, Christiania, trykt hos Chr. Grøndahl.
- Zinck, Hardenack Otto Conrad (1801), *Koral-Melodier til den Evangelisk-christelige Psalmebog*, København, Det Kgl. Vaisenhus' Forlag.

Bilag A og B vedrører 66 salmer af Grundtvig i *Rosen-Kjæden*, heraf en del bearbejdelser af ældre salmer. Mindre væsentlige bearbejdelser er udeladt, og bibelhistoriske sange er ikke medtaget, da denne genre ligger uden for nærværende artikels hovedanliggende. Den foretagne skelnen mellem bibelhistoriske sange og kirkelige salmer beror på mit skøn. Lindbergs ortografi i salme- og melodititler er bibeholdt.

I bilag A1, A2 og A3 er melodiernes eventuelle forekomst i *Koralbog til Den Danske Salmebog 2003* (KDS) anført med nummer.

Bilag A: Overblik

Melodityper i Lindbergs *Rosen-Kjæden*, anvendt til 66 salmer af Grundtvig.

A1 39 koralmelodier, heraf 37 fra Zinck 1801 (Z) og 2 fra Breitendich 1764 (Br).

Af dybeste Nød raaber jeg	Z 3, KDS 1
Af Høiheden oprunden er	Z 4, KDS 2b
Ak, Herre from	Br s. 90
Alene Gud i Himmerig	Z 6, KDS 9
Død, jeg venter dig med Længsel	Z 13, KDS 287
Et Barn er født i Bethlehem (?)	Z 15, KDS 120
Et trofast Hjerter, o Herre min	Z 17, KDS 249
Fader vor udi Himmerig	Z 19, KDS 428
Far Verden, far vel	Z 20, KDS 128
Fra Himlen høit kom vi nu her	Z 22, KDS 135
Gud Fader udi Himmerig	Z 26, KDS 332
Gud Helligaand i Tro os lær	Z 36, KDS 220
Guds Søn er kommen af Himlen ned	Z 28, KDS 183
Herre Jesu Christ sand Menneske	Z 32 a eller b
Hjertelig mig nu længes	Z 34, KDS 24b
Hvo ikkun lader Herren raade	Z 38, KDS 225
Hvo veed hvor nær mig er min Ende	Z 40, KDS 563
Jeg raaber fast o Herre	Z 47, KDS 270
Jeg veed et evigt Himmerig	Z 50, KDS 275

Jesu dine dybe Vunder	Z 53, KDS 285
Jesus er mit Liv i Live	Z 60
Jesus han er Syndres Ven	Z 59, KDS 288
Jesu søde Ihukommelse	Z 58, KDS 547
Jesu Verdens Frelser	Z 57
Kom Gud Skaber, o Helligaand	Z 61, KDS 321
Naglet til et Kors paa Jorden	Z 81
Nu velan vær frisk tilmode	Z 88, KDS 401
Naar min Tid og Stund er forhaand	Z 79, KDS 414
Naar vi i største Nøden staae	Z 80, KDS 408
O du store Seierherre	Z 89, KDS 442
O Gud ske Lov til evig Tid	Z 96, KDS 423
O Herre frels min svage Dyd	Z 97
O Jesu for din Piine	Br s. 89, KDS 462
Op alle som paa Jorden boe	Z 100, KDS 438
Paa sit Kors i Dødens Smerte	Z 104
Solen daler, Lyset svinder	Z 110
Som Skyggen svinder Livet bort	Z 111
Saa er vor Høst til Ende	Z 106, KDS 276
Vil Gud vor Herre ei med os staae	Z 117

A2 9 salmemelodier fra 1800-tallet

Deilig er den Himmel blaa	C.E.F. Weyse 1838, KDS 39
Den signede Dag	C.E.F. Weyse 1826, KDS 48
Hyggelig, rolig	L.M. Lindeman 1840, KDS 229
Kirken den er et gammelt Huus	L.M. Lindeman 1840, KDS 304
Reis op dit Hoved al Christenhed	Cora Nyegaard 1840, KDS 459
Ved Babylons Floder	Hans Matthison-Hansen 1843
Velkommen igien Guds Engle smaa	A.P. Berggreen 1832, KDS 526 Cora Nyegaard 1836 C.E.F. Weyse 1838, KDS 527

A3 3 folkemelodier

Et Barn er født i Bethlehem (?), KDS 121
 Herr Zinklar drog over salten Hav
 Svend Vonved sidder i Bure, KDS 335

A4 23 verdslige melodier fra fædrelandssangen, selskabssangen og syngespillet

<u>Melodi</u>	<u>Foreslået til salme(r) , nr. i <i>Rosen-Kjæden</i></u>
Dannevang ved grønne Bred	164. Herren strækker ud sin Arm
Den fromme fru Signe på Sotteseng laa	67. Velkommen igien, Guds Engle smaae 274. Den signede Dag som vi nu see
Der vanker en Ridder	101. En Sædemand gik ud at saae
Der var en Konning i Leire	246. Her mødes alle Veie 257. I Herrens Huus det toner
Duftende Enge og kornrige Vange	262. Lovsynger Herren, min Mund og mit Indre
Du hvis Aasyn Glæden tænder	177. Er du skriftklog paa Guds Rige 278. Søde Gud, din Engle-Skare
En Grube staaer i Bjergets Indre	149. Almindelig er Christi Kirke 199. Tvang til Tro er Snak i Taaget 208. Herrens Røst er over Vandet 245. Sørger ei for dem, som sove
Herr Zinclar drog over salten Hav	101. En Sædemand gik ud at saae 142. Jeg er saa underfuld en Magt
Her ved Havets aabne Bredder	146. Kirken er som Himmerige
Hold Lampen tændt [sy Tøfler, Sko]	65. Reis op dit Hoved, o Christenhed
Hvad har stakkels Neger gjort	161. Fordum sønneløs og gold 169. Mindes vi en fuldtro Ven
I Dalens Skjød en Hytte laa	163. Kommer hid kun med de Smaa
I Juras skjønn Dale	89. Hos Herren paa det Høie

Kommer hid, I Piger smaae	116. Herren, som os hjalp af Nød 175. Ordet var fra Arilds Tid 198. Hvo kan tro, som ei har hørt 249. Engel, hvor jeg har dig kjær
Naar i Bondens tause Boe	206. Syndernes Forladelse
Naar Vintersneen flyger	257. I Herrens Huus det toner
O boer du histoppe du Ørnebrud	101. En Sædemand gik ud at saae
Om Dannemarks Kvide der lød en Sang	152. Der sad en Svend i Blaamænds Land
Rolf Skattekonger feig og ræd	152. Der sad en Svend i Blaamænds Land
So lebe wohl du stilles Haus	68. Det kimer nu til Julefest 134. Kom Gud Faders Aand fuldgod! 137. Oprundet er vor Jubel-Fest 216. Jeg veed et lille Himmerige
Svend Vonved [sidder i Bure]	269. Lovet være du Jesu Christ
Sørge hvo som sørge vil	224. Christendom i Verdens Mund
Underlige Aftenluftte	126. Tag det sorte Kors fra Graven 139. Tusind Aar stod Christi Kirke 155. Som den gyldne Sol udbryder 181. Over krybben Korset svæver

Bilag B: Detaljer

Rosen-Kjædens 66 Grundtvigsalmer med kommentarer.

Oplysninger om “egne melodier”, der forelå i 1843, er af mig anført øverst, derunder Lindbergs melodihenviisninger (bogstav **a**, **b**, **c** osv.). Nummerering følger *Rosen-Kjæden*.

65. Reis op dit Hoved, o Christenhed

Egen melodi af Cora Nyegaard fra 1840, som Lindberg må have kendt qua sin forbindelse til bl.a. Grundtvig og præstebrødrene Fenger.

a. Hold Lampen tændt [sy Tøfler, Skoe]. Fra syngespillet *Dragedukken* med tekst af Enevold Falsen og musik af F.L.Æ. Kunzen. Kendt fra Det Kgl. Teater, hvor det opførtes 43 gange i perioden 1797-1821.

67. Velkommen igjen, Guds Engle smaae

Egne melodier af A.P. Berggreen 1832, Cora Nyegaard 1836 og C.E.F. Weyse 1838.

a. Den signede Dag som vi nu seer. Egen melodi af Weyse 1826.

b. Den fromme Fru Signe paa Sotteseng laa. Henviser til en folkevisepastiche af K.L. Rahbek, trykt i hans *Poetiske Forsøg* 1794, 202. Heri med melodihenviisning til “Hr. Thorvald, Fru Signe”, en sang fra Thomas Thaarups syngespil *Peters Bryllup* med musik af J.A.P. Schulz, kendt fra Det Kgl.

Teater, hvor det opførtes 31 gange i perioden 1793-1835. Sangens korrekte begyndelse lyder “Herr Torwald, skjøn Signe, de venneste to”. J.F. Fenger meddeler i en oplysning til Svend Grundtvig, at Rahbeks sang er “kjendt og yndet her paa Egnen” (Sorø), jf. *Danmarks gamle Folkeviser* II 1856, 470.

68. Det kimer nu til Jule-Fest

Ingen egen melodi.

a. Kom Gud Skaber, o Helligaand

b. Jesu søde Hukommelse

c. Fra Himlen høit kom vi nu her

d. Fra Himlen kom den Engleskar (samme melodi som **c**)

e. Gak under Jesu Kors at staae (samme melodi som **b**)

f. Naar vi i største Nøden staae

g. Herre Jesu Christ sand Menneske

h. So lebe wohl du stilles Haus. Korrekt begyndelseslinje: “So lebe denn wohl, du stilles Haus”. Sang af Ferdinand Raimonds lystspil *Der Alpenkönig und der Menschenfeind*, opført på Det Kgl. Teater 18. og 21. juni 1838 med dansk titel *Alpekongen og Menneskefjenden*.

71. Et Barn er født i Bethlehem

Egne melodier:

Z 15 (KDS 120). Baagøe 1958, 168, refererer fra en Kalkbrænderiforsamling juledag 1831, at “et kor med urtekræmmer Terkildsen som dirigent sang – vel for første gang i Danmark – Grundtvigs version af ‘Et Barn er født i Bethlehem’ på en 500 år gammel melodi, som Lindberg havde fundet frem”. Baagøes kilde er et brev af 31.12.1831 til A.G. Rudelbach fra hans søstre. Utvivlsomt drejer det sig om melodien “Puer natus in Bethlehem”, Zinck 15, KDS 120.

Muligvis kan den danske folkemelodi (KDS 121) komme på tale. Denne blev først trykt i A.P. Berggreens *Sange til Skolebrug*, hefte 7 1849, nr. 5, med angivelsen “Dansk Folkesang”, i sammes *Folke-Sange og Melodier* 1855, bind 4, nr. 5, med anmærkningen “Mel. meddeelt af Pastor R.Th. Fenger”, en meddelelse, der følgerigtigt må have foreligget senest i 1849. Men R.Th. Fenger og hans bekendtskabskreds, til hvilken Lindberg hørte, kan have kendt melodien i adskillige år, før den blev trykt. Oplysninger i kildefortegnelserne i DDK og KDS om melodiens forlæg i en tysk visemelodi fra omkring 1600 virker ikke overbevisende, da ligheden mellem de to melodier beror på bestemte takter med almindeligt brugte og derfor ikke signifikante motiver.

80. I vor Herres Jesu Navn

Ingen egen melodi.

a. Kommer hid, I Piger smaae. Melodi af Weyse i *Ni Sange* 1817 nr. 8.

82. Deilig er den Himmel blaa

Egen melodi af C.E.F. Weyse 1838.

89. Hos Herren paa det Høie

Ingen egen melodi.

a. O Jesu for din Piine

b. I Juras skjønnne Dale. Digt af Adam Oehlschläger i *Digte 1803*, korrekt begyndelseslinje: “I Juras skjønnne Egne”. Anonym melodi i *Journal for Guitarre*, udg. af F.C.W. Petersen, København 1815-25.

93. Smuler under Herrens Bord

Inkorporerer i strofe 4 og 7 salmen “Gaaer det, Herre, som jeg vil”, om hvis melodi Grundtvig i brev til Peter Fenger 14.3.1843 skriver: “Mel. til ‘Gaaer det Herre som jeg vil’ veed jeg ikke [...], men jeg veed Fru Lindberg [J.C. Lindbergs hustru] hittede strax paa at synge og spille den, og saa gaaer det vel” (Christensen og Grundtvig 1926, 367).

101. En Sædemand gik ud at saae

Ingen egen melodi.

a. Herr Zinclar drog over salten Hav. Tekst af Edvard Storm i *Samlede Digte 1785*, 142. Folkemelodien hertil i L.M. Lindeman *Ældre og nyere norske Fjeldmelodier* 1840, nr. 271. Melodien findes senere i Rung 1857, Sanne 1875 og Kalhauge 1876 til salmen "Apostlene sad i Jerusalem".

b. Der vanker en Ridder. Melodien kendt fra J.L. Heibergs og Friedrich Kuhlaus syngespil *Elverhøi*, 1828, 2. akt. Heiberg oplyser i sin *Forerindring til Elverhøi* 1828 (Heiberg 1828), at melodien er lånt fra folkevisen "Der strander et Skib mellem Fjord, mellem Mind", trykt med denne tekst i Weyse 1842, nr. 3.

c. O bor du histoppe, du Ørnebrud. Tekst fra Ingemanns *Reinald Underbarnet* 1816, hvori den ikke er melodisat. Den af Lindberg anvendte melodi er efter al sandsynlighed den, som P.O. Boisen i *Nye og gamle Viser af og for Danske Folk*, tillæg til 4. udgave 1861, nr. 43, anfører med ordene: "Melodien af Pastor Olsen i Ljunge" [Lynge ved Sorø]. Christen Olsen (1785-1833) var en god ven af B.S. Ingemann, der ved hans død skrev et mindedigt over ham, jf. B.S. Ingemann-Selskabets hjemmeside. Melodien er trykt i *46 Melodier til Nye og gamle Viser* 1862, nr. 19. Alle de nævnte melodier kræver tillem্পning for at kunne passe til "En Sædemand gik ud at saae".

116. Helten, som er Hjælp af Nød

Ingen egen melodi.

a. Kommer hid, I Piger smaae (se nr. 80 ovenfor)

117. I dag opstod den Herre Christ

Ingen egen melodi.

a. Et Barn er født i Bethlehem (se nr. 71 ovenfor)

122. Christ stod op af Døde

Ingen egen melodi.

a. Kan lempes efter: "Lovet være du Jesus Christ" (se nr. 269 nedenfor)

126. Tag det sorte Kors fra Graven

Ingen egne melodi

a. Jesu dine dybe Vunder

b. Nu velan vær frisk tilmode

c. Som den gyldne Soel frembryder

d. Som en Hjort med Tørst befangen

e. O du store Seierherre

f. Underlige Aftenluft. Tekst 1805 af Oehlenschläger, trykt 1811. Vanskeligt syngelig melodi af Rudolph Bay fra omkring 1820. En væsentligt enklere melodi af H. Rung, hvis datering er usikker, kan have foreligget i 1843. Den er bragt i Boisen, P.O. og Bull, Chr. 1852, nr. 33.

129. Til Himmels foer som Gud og Mand

Ingen egen melodi.

a. Et Barn er født i Bethlehem (se nr. 71 ovenfor)

130. Kommer, Sjæle, dyrekjøbte

Ingen egen melodi.

a. Naglet til et Kors paa Jorden

b. Solen daler, Lyset svinder

c. Paa sit Kors i Dødens Smerte

131. Til Himmels foer den Ærens Drot

Ingen egen melodi

a. Et Barn er født i Bethlehem (se nr. 71 ovenfor)

134. Kom Gud Faders Aand fuldgod

Ingen egen melodi.

a. Nu nærmer sig vor Pindsefest

b. Kom Gud Skaber, o Helligaand

c. Jesu søde Hukommelse

d. Fra Himlen høi kom vi nu her

e. Fra Himlen kom den Engleskar

f. Gak under Jesu Kors at staae

g. Naar vi i største Nøden staae

h. Herre Jesu Christ sand Menneske

i. So lebe wohl du stilles Haus. Se nr. 68 h ovenfor.

Ingen af melodierne passer egentlig til "Kom Gud Faders Aand fuldgod", idet denne er trokæisk i modsætning til de jambiske melodier. Ved tillem্পningen må den første stavelse i hver linje enten udelades eller (uskønt) trækkes ud over de to første toner.

135. Fra Himlen kom den Helligaand

Ingen egen melodi.

a. Et Barn er født i Bethlehem (se nr. 71 ovenfor)

137. Oprundet er vor Jubelfest

Ingen egen melodi.

Melodihenvisninger som ved nr. 68 ovenfor.

138. Klar op, du Sky paa Øienbryn
 Ingen egen melodi.
a. Fader vor udi Himmerig
139. Tusind Aar stod Christi Kirke
 Ingen egen melodi.
 Melodihenvisninger som ved nr. 126.
142. Jeg er saa underfuld en Magt
 Ingen egen melodi.
a. Jeg veed et evigt Himmerig
b. O Gud skee Lov til evig Tid
c. Almægtige algode Gud
d. Gud Fader udi Himmerig
e. Herr Zinclar drog over salten Hav (se nr. 101 melodi a.)
145. Hyggelig, rolig
 Egen melodi af L.M. Lindeman i Wexels' *Christelige Psalmer* 1840, i Danmark i P. Hjorts *Gamle og nye Psalmer* 1843.
146. Kirken er som Himmerige
 Ingen egen melodi. (Blev af Grundtvigs "præstevenner" sunget på den sicilianske hymnemelodi "O sanctissima", jf. Horsner 2020-21, 63, 87).
a. Her ved Havets aabne Bredder. Fra Chr. Aug. Vulpius' roman *Rinaldo Rinaldini, der Råuberhauptmann* 1799, I s.V. Melodien af J.F. Reichardt. Dansk oversættelse i 1801 ved Mathias Rahbek. Trykt i A.P. Berggreens *Folkesange og Melodier*, bind XI, I, nr. 34. Berggreen anfører, at sangen blev trykt i "Apollo" [Monatsschrift] VI, 1. bind, 7.
148. Kirken den er et gammelt Huus
 Egen melodi af L.M. Lindeman i Wexels' *Christelige Psalmer* 1840, i Danmark i P. Hjorts *Gamle og nye Psalmer* 1843.
a. Kan lempes efter: "Himmel og Jord som for os de staae" = *Rosen-Kjædens* nr. 11, en bibelhistorisk sang af Grundtvig med tekst fra *Sangværk II* 1839, nr. 8, heri ingen melodiangivelse. P.O. Boisen angiver i *Bibelhistoriske og kirkehistoriske Salmer og Sange for Skolen* 1853 melodien "Til vor lille Gjærning ud" af Weyse. Denne lader sig imidlertid kun mådeligt anvende, idet toner må underdeles, og sidste linje må gentages. Det kan tænkes, at Lindberg til "Himmel og Jord ..." har fået en ny melodi af en af de tre (amatør)komponister, han nævner i *Rosen-Kjædens* fortale: J. Josephsen, H. Jørgensen eller A.C. Lindberg.

149. Almindelig er Christi Kirke

Ingen egen melodi.

a. “Naar sidste Linie repeteres, kan den lempes efter: En Grube staaer i Bjergets Indre.” Denne sang stammer fra Oehlenschlägers tragedie *Hugo von Rheinberg* med musik af Kuhlau, opført på Det Kgl. Teater 15 gange i perioden 1814-28. Melodien trykt i Berggreens *Folke-Sange og Melodier* XI, I, nr. 18.

150. Johannes var vor Herres Ven

Ingen egen melodi.

- a.** Enhver som troer og bliver døbt
- b.** Guds Søn er kommen af Himlen ned (samme melodi som a.)
- c.** Gud Helligaand i Tro os lær
- d.** Herren han er min Hyrde god (samme melodi som c.)
- e.** Hvad kan os komme til for Nød (samme melodi som c.)
- f.** Alene Gud i Himmerig
- g.** Et trofast Hjerte, o Herre min
- h.** Af dybeste Nød raaber jeg
- i.** I dybest Nød vil jeg til Gud (samme melodi som c.)
- j.** Vee mig at jeg saa mangelund (samme melodi som h.)
- k.** Som Skyggen svinder Livet bort
- l.** Naar min Tid og Stund er forhaand (samme melodi som k.)
- m.** Naar jeg betænker den Tid (samme melodi som k.)
- n.** Vil Gud vor Herre ei med os staae
- o.** O Herre frels min svage Dyd
- p.** O Herre frels mig, døm min Sag (samme melodi som o.)
- q.** Himmelf og Jord som for os de staae (se nr. 148 ovenfor)

152. Der sad en Svend i Blaamænds Land

Ingen egen melodi.

- a.** Om Dannemarks Kvide der lød en Sang. En melodi af Berggreen i *Melodier til fædrelandshistoriske Digte* 1840, 76. En melodi af ukendt komponist (folkesang?) trykt i *100 Melodier til P.O. Boisens "Nye og gamle Viser af og for danske Folk"* 1852.
- b.** Kan lempes efter “Rolf Skattekongen”, dvs. “Rolf Skattekongen feig og ræd” fra *Gorm den Gamle. Et heroisk Skuespil* (1781) af Birgitte Catharine Boye med musik af Johann Hartmann, opført på Det Kgl. Teater 5 gange i 1783/87. Melodien trykt i Claus Schall (red.) *Arier, Viser og Sange*, 1. Samling, nr. 4 (omkr. 1791).

153. Natten skrider, Dagen gryer
Ingen egen melodi.
a. Kan lempes efter: "Himmel og Jord som for os de staae" (se nr. 148 ovenfor)
154. Bisper og Præster som oplod ved Daaben
Ingen egen melodi. Tilsyneladende melodiløs. Teksten med få ændringer fra Grundtvigs Sangværk I, nr. 333, heri uden melodiangivelse. Ikke i senere sang- eller salmesamlinger.
155. Som den gyldne Soel udbryder
Ingen egen melodi. Melodihenvisninger som nr. 126 ovenfor.
159. Her er Guds Huus og Himlens Dør
Ingen egen melodi. Melodihenvisninger som nr. 150 ovenfor.
160. Var andet alene med Menneskebud
Ingen egen melodi.
a. Ved Babylons Floder. Måske en melodi af Hans Matthison-Hansen, trykt i hans *AsylSange* 1843.
161. Fordum sønneløs og gold
Ingen egen melodi.
a. Jesus han er Syndres Ven
b. Jesus er mit Haab og Trøst
c. Hvad har stakkels Neger gjort. Af Thomas Thaarups syngespil *Peters bryllup* med musik af J.A.P. Schulz (1793), opført på Det Kgl. Teater 31 gange i perioden 1793-1835.
163. Kommer hid kun med de smaae
Ingen egen melodi.
a. Hvilende paa mig er Guds Aand. *Rosen-Kjædens* nr. 47, Grundtvigs Sangværk I, nr. 330. Til denne findes ingen kendt melodi, og den synes ikke optaget i andre salmesamlinger.
b. Kan lempes efter: "I Dalens Skjød en Hytte laa." Sang af *Peters Bryllup* (se nr. 161 ovenfor)
164. Herren strækker ud sin Arm
Ingen egen melodi.
a. Jesu Verdens Frelser
b. Jesu Sjælens lyse Dag

c. Dannevang ved grønne Bred. Sang med tekst af Ingemann 1816 og melodi af Weyse 1814 oprindelig til teksten "Vil du være stærk og fri" af Oehlenschlägers og Weyses opera *Ludlams Hule*, opført på Det Kgl. Teater 13 gange i perioden 1816-32.

168. Mindes vi en fuldtro Ven

Ingen egen melodi.

a. Jesus han er Syndres Ven

b. Jesus er mit Haab og Trøst (samme melodi som a.)

c. Hvad har stakkels Neger gjort (se nr. 161 ovenfor)

175. Ordet var fra Arilds Tid

Ingen egen melodi.

a. I vor Herres Jesu Navn. Denne er atter henvist til

b. Kommer hid, I Piger smaae (se nr. 80 ovenfor)

177. Er du skriftklog paa Guds Rige

Ingen egen melodi.

a. Kan lempes efter: "Du hvis Aasyn Glæden tænder". Sang af A.F. Skjöldebrandts og G.J. Voglers drama *Hermann von Unna*, opført på Det Kgl. Teater 66 gange i perioden 1800-36.

179. Samtlig her vi helligholde

Ingen egen melodi.

Melodihenvisninger som nr. 130 ovenfor.

181. Over Krybben Korset svæver

Ingen egen melodi.

Melodihenvisninger som nr. 126 ovenfor.

195. Verden er, som man den tager

Ingen egen melodi.

Melodihenvisninger som nr. 130 ovenfor.

198. Hvo kan troe, som ei har hørt

Ingen egen melodi.

Melodihenvisninger som nr. 175 ovenfor.

199. Tvang til Tro er Snak i Taaget

Ingen egen melodi.

a. Jesus er mit Liv i Live

- b. Død, jeg venter dig med Længsel
- c. En Grube staaer i Bjergets Indre (vanskelig tillem্পning) (se nr. 149 ovenfor)

206. Syndernes Forladelse

Ingen egen melodi.

- a. Naar i Bondens tause Boe. Tekst og melodi findes i *Norrøske Arier og Sange til bekjendte och yndede Melodier*, Haggströms Forlag, Stockholm 1817. Teksten er tillige fundet på et skillingstryk fra Norge 1824 (www.nb.no), hvis forside blot meddeler, at den synges “med sin bekjendte Melodi”. I Samling af danske Sange v/ Henrik Hertz 1836 står den med angivelsen “Egen Melodie”, uden at denne dog bringes i samlingens melodibilag.

208. Herrens Røst er over Vandet

Ingen egen melodi.

Melodihenviøninger som ved nr. 199 ovenfor.

209. Kan gamle Folk gjenfødes

Ingen egen melodi.

- a. Dig bøde nu Børnene dine. Denne tekst (som ikke er af Grundtvig) findes ikke i *Rosen-Kjæden*, og melodien dertil har ikke kunnet opspores. Salmen “Kan gamle Folk gjenfødes” findes ikke i andre salmesamlinger.

211. Gud Helligaand, o kom

Ingen egen melodi.

Lindberg henviser ikke til nogen melodi.

Salmen er en bearbejdelse af den engelske “Come, Holy Spirit, come” af Joseph Hart (1712-68) med melodi af Ralph Harrison (1748-1810), men da Grundtvig ændrede dens versemål fra oprindelig 6.6.8.6. til 6.7.6.7., kunne Harrisons melodi ikke bruges. En melodi af August Winding blev først trykt i Peter Fengers *Sende-Brev*, der udkom i slutningen af 1860.

216. Jeg ved et lille Himmerig

Ingen egen melodi.

Melodihenviøninger som ved nr. 134 ovenfor.

223. Christne med Skjel kaldes de vel

Ingen egen melodi.

- a. Kan lempes efter: “Ak, Herre from”. Breitendich, 90. Toner må underdeles i takt 5 og 10.

224. Christendom i Verdens Mund

Ingen egen melodi.

a. Sørge hvo som sørge vil. Denne tekst er ikke af Grundtvig og findes ikke i *Rosen-Kjæden*. Melodien har ikke kunnet opspores.

225. Til klart Guds Aasyn vi skal see

Ingen egen melodi.

Melodihenvisninger som ved nr. 150 ovenfor.

245. Sørger ei for dem som sove

Ingen egen melodi

Melodihenvisninger som ved nr. 199 ovenfor.

246. Her mødes alle Veie

Ingen egen melodi.

a. Hjertelig mig nu længes

b. Jeg raaber fast o Herre

c. Saa er vor Høst til Ende

d. Jeg vil mig Herren love

e. Der var en Konning i Leire. Tekst af Oehlenschläger, musik af Weyse i hans *Ni Sange* 1837, nr. 3.

247. Som Markens Blomst henvisner fage

Ingen egen melodi.

a. Hvo ikkun lader Herren raade

b. Hvo veed hvor nær mig er min Ende

c. Vaagn op og slaa paa dine Strengte (samme melodi som b.)

249. Engel, hvor jeg har dig kjær

Melodihenvisninger som ved nr. 175 ovenfor.

250. O deilige Land

Ingen egen melodi.

a. Far Verden, far vel!

257. I Herrens Huus det toner

Ingen egen melodi.

a. Naar Vintersneen flyger (Skattegraveren). Korrekt: Mens Vintersneen flyger. Digt af Oehlenschläger i *Digte* 1803. Henrik Hertz meddeler i *Samling af danske Sange, Andet Hefte* 1836, blot: Egen Melodie. Melodien har ikke kunnet opspores.

- b.** Hjertelig mig nu længes
 - c.** Der var en Konning i Leire (se nr. 246 ovenfor)

- 259. Er det mueligt, er det sandt
Ingen egen melodi.
Melodihenvisninger som ved nr. 116 ovenfor.

- 261. O store Gud, vi love dig
Ingen egen melodi.
 - a.** “Naar to og to Vers tages sammen, kan Psalmer af denne Versbygning synges som: Fra Himlen høit kom vi nu her.” Se melodihenvisninger ved nr. 68 ovenfor.

- 262. Lovsynger Herren, min Mund og mit Indre
Ingen egen melodi.
 - a.** Duftende Enge og kornrige Vange. Tekst af Jens Jetsmark med melodi af Weyse, trykt som Fædrelandssang 1820.

- 263. Stol-Kongen over Himlens Hær
Ingen egen melodi.
 - a.** Af Høiheden oprunden er

- 266. Halleluja for Lysets Drot
Ingen egen melodi.
 - a.** Op alle som paa Jorden boe
 - b.** Op hver som her paa Jorden boe (samme melodi som a.)

- 269. Lovet være du Jesu Christ
Ingen egen melodi. Af Grundtvig og hans kreds tillempt folkevisemelodien “Svend Vonved sidder i bure” (= KDS 335).

- 274. Den signede Dag, som vi nu seer
Egen melodi af Weyse (1826) med overskriften “Choral”. Se tillige nr. 67 ovenfor.

- 278. Søde Gud, din Engleskare
En egen melodi fandtes i Hans Matthison-Hansens *Asyl-Sange* 1843.
 - a.** Du, hvis Aasyn Glæden tænder (se nr. 177 ovenfor)

Dannevang med grønne Bred

Andante con moto C.E.F. Weyse

Dan-ne-vang med grøn-ne Bred, ved den blan - ke Vo - ve! I dit Skød er

6 Kær - lig - hed, Fred i di - ne Sko - ve. Fug - len syn - ger højt i Sky

11 o - ver Kæm - pe - hø - je, men i Da - len smi - ler bly Vaar - vi - o - lens Ø - je.

Der boede en Konge i Leire

Andante Ukendt komponist

Der boe-de en Kon-ge i Lei - re, heel tro - fast til sin Grav; hans

5 Fæ - ste-møe hiin fei - re i Dø - den et Guld - horn ham gav; det

9 el - sked han saa saa - re; i hvert et Gjø - ste - bud, hans

13 Öi - ne svöm - med i Taa - re, saa of - te han töm - te det ud.

Der vanker en Ridder mellem grønne Træer

Andante con moto Folkeviser v/ Fr. Kuhlau

Der van - ker en Rid - der mel - lem grøn - ne Træer,

3 Ro - ser og yn - de - li - ge Blom - mer. Der syn - ger en Dros - sel han

6 staaer den saa nær, med Qvidd - ren den hil - ser Skjær - som - mer.

Duftende Enge og kornrige Vange

Allegretto C.E.F. Weyse

4 Duf - ten - de En - ge og korn - ri - ge Van - ge, søl - ver - blaa Vo - ver om

7 skov - krånd - ste Kyst, gyn - gen - de Snek - ker og jub - len - de San - ge,

det er vort Fæd - re - lands Væl - de og Lyst, det er vort Fæd - re - lands Væl - de og Lyst.

Du, hvis Aasyn Glæden tænder

G.J. Vogler

5 Du, hvis Aa - syn Glæ - den tæ - der i blu - fær - dig U - skylds Barm.

9 See, hvor al - les Hjer - ter bræn - der, fryd Dig, Du for - tje - ner det.

13 Paa den Dag, som saae Dig fø - des her - sker Glæ - den al - le - steds.

Vold og grum - hed flye fra Jor - den nu da Dy - den Kro - nen bær.

En Grube staaer i Bjergets Indre

Allegretto F. Kuhlau

7 En Gru - be staaer i Bjer - gets In - dre, den har en mæg - tig

13 Søl - ver - green; de ly - se Lag saa ri - ge tin - dre ge -

20 di - gent fra den haar - de Steen. Men som et Spø - gel - se frem -

26 træ - der Fru Ko - bold i de hvi - de Klæ - der med Scep - te -

ret af Død - ning - been, med Scep - te - ret af Død - ning - been.

Herr Torvald, skøn Signe, de venneste to

Poco allegretto J.A.P. Schulz

Herr Thor-vald, skøn Sig-ne, de ven - ne-ste to i Dan-ne-marks Ri - ge saa vi - de, de
 5 svo - re hin - an - den u - brø - de - lig Tro sig beg - ge til Sor - rig og Qvi - de. De
 9 Fæd - re be - gynd - te saa bit - ter en Kiv, den ko - ste - de Tor - valds og Sig - ne - lils Liv.

Herr Zinklar drog over salten Hav

Maestoso Efter L.M. Lindeman 1840

Herr Zin - klar drog o - ver sal - ten Hav, til
 3 Nor - rig hans Cours mon - ne stan - de; blandt Guld - brandts Klip - per han
 6 fandt sin Grav, der van - ked saa blo - dig en Pan - de.

Her ved Havets aabne Bredder

Andantino J.F. Reichardt

Her ved Ha - vets aab - ne Bred - der, gjen - nem
 3 Skov og Mark og Dal, i hver Bjer - gets Kløft jeg
 6 le - der, hvor min Ven jeg fin - de skal.

Hold Lampen tændt, sye Tøfler, Skoe

Andante con moto F.L.Æ. Kunzen

Hold Lam - pen tændt, sye Tøf - ler, Skoe, bryd aar - le - op, gaae
 4 seent til Roe, det fyl - der ei din Lom - me. Men
 7 gjør een - gang en Nar - re - streg og Blin - de - buk med
 10 Lyk - ken Leeg, maa - skee den da tør kom - me.

Hvad har stakkels Neger gjort

Moderato J.A.P. Schulz

Hvad har stak - kels Ne - ger gjort, at den blan - ke Mand ham
 4 ha - der? Er han ond, for han er sort? Er Gud ik - ke Al - les
 8 Fa - der? O! be - klag den sor - te Mand, han er Træl i frem-med Land!

I Dalens Skiød en Hytte laae

Andantino, con semplicita J.A.P. Schulz

I Da - lens Skiød en Hyt - te laae ved Bre - den af en Kil - de; dens
 5 Væg var Leer, dens Tag var Straa, dens Hegn var Ro - ser vil - de. Dens
 9 Ey - ers Lod var Fat - tig - dom, dog var han glad thi han var from.

I Juras skjønne Egne

Andante Anonym komponist

I ju - ras skjøn - ne Eg - ne, ved Bjer - gets Kjæm - pe - fod, der
 5 vi - ser man en Klip - pe, den er be - sprængt med Blod.

Kommer hid, I Piger smaa

Andante con moto C.E.F. Weyse

Kom - mer hid, I Pi - ger smaa! Stræn - gen vil jeg rø - re, Taa - rer skal i
 6 Øi - et staae, naar min Sang I hø - re, om saa bold en Un - ger - svend
 11 al - le fag - re Pi - gers Ven, sør - ge - lig jeg sjun - ger.

Om Dannemarks Qvide der lød en Sang

Andantino quasi Allegretto Ukendt komponist. Folkemelodi?

Om Dan - ne - marks Qvi - de der lød en Sang saa sør - ge - lig;
 7 Der var in - gen Kon - ning i Dan - ne - vang, men Bor - ger - krig.
 Dan - sken var fred - løs i Skov og paa He - de, Her - rer vi hav - de af
 14 Him - me - lens Vre - de, for Tyd - sker - ne re - ves om Dan - mark.

Rolf Skatte-Konge feig og ræd

Andante Johann Hartmann

Rolf Skat - te - Kon - ge feig og ræd ved Skat - ten stod, da
 5 Skul - de foer: jeg føl - ger med og kræ - ver Blod! Og
 9 fei - ge Hiart - var tog sin Skat og gik om Bord, og lag - de ind ved
 14 Mulm og Nat i I - se - fiord. Men Vig - go har hev - net sin Kon - ge.

So leb' denn wohl, du stilles Haus

Wenzel Müller

So leb' denn wohl, du stil - les Haus! Ich zieh' be - trübt von dir hin -
 4 aus; ich zieh' be - trübt und trau - rig fort, noch un - be - stimmt an wel - chen Ort.

Underlige Aftenlufte

Andantino animato Rudolf Bay

Un - der - li - ge Af - ten - luf - te! Hvor - hen vin - ker I min Hu?
 5 Sva - le, lu - ne Blom - ster - duf - te: siig, hvor - hen I bøl - ge nu!
 9 Gaaer I o - ver hvi - den Strand til mit elsk - te Fø - de - land?
 13 Vil I der med E - ders Bøl - ger tol - ke hvad mit Hier - te dø - ler?

Underlige Aftenlufte

Andante con moto Henrik Rung

Un - der - li - ge Af - ten - luf - te! hvor - hen vin - ker I min Hu? Sva - le,
 8 lu - ne Blom - ster - duf - te: siig, hvor - hen I bøl - ge nu!
 15 Gaaer I o - ver hvi - den Strand til mit elsk - te Fø - de - land? Vil i
 20 der med E - ders Bøl - ger tol - ke hvad mit Hier - te dø - l - ger?